

TEMA: UTLANDSFÖDDA

Invandringen till Sverige efter andra världskriget utgjordes till en början av arbetskraft som kom för att fylla luckorna i den expanderande industrin. Således kom under 50- och 60-talet många människor från bland annat Syd- och Mellaneuropa. I slutet på 60-talet och början på 70-talet kom många finlandsfödda. Under 70-talet ändrade invandringen karaktär till att mer bestå av flyktingar från olika delar av världen. Flyktinginvandringen har haft toppar i samband med att oroshärdarna i världen blossat upp. Sålunda kom stora grupper från främre och bortre Asien samt Chile under 70- och 80-talet. Under 1990-talet har framför allt stora grupper kommit från f.d. Jugoslavien och Irak.

ARBETSMARKNADEN

Det finns sammanlagt 816 000 utlandsfödda personer i yrkesverksam ålder bosatta i Sverige. Efter en svag arbetsmarknad på 90-talet vände utvecklingen för utlandsfödda under 1997 och fortsatte upp under åren 1998–2001. Ökningen var större för denna grupp än för

Befolkningen 16–64 år efter arbetskraftstillhörighet, kön och födelse land, 2002

	Befolkning 16–64 år, 1000-tal		Syssel-sättnings-grad, %		Relativ arbets-löshet, %	
	Kv	Män	Kv	Män	Kv	Män
Europa	242	220	62,7	67,8	6,6	6,7
därav						
Norden	109	91	69,6	69,9	3,7	5,4
f.d. Jugoslavien	53	55	48,0	60,6	12,5	10,0
Afrika	23	29	46,2	57,8	16,0	17,3
Amerika	32	33	62,7	64,1	8,5	10,4
därav						
Sydamerika	23	23	62,3	64,2	9,5	10,4
Asien	117	118	45,1	56,3	13,1	15,5
därav						
Iran	21	26	48,7	61,8	13,5	10,8
Turkiet	13	16	42,1	64,3	13,5	13,1
Irak	20	27	31,0	45,0	20,7	23,9
Övriga länder	1	2	-	-	-	-
Samtliga utlandsfödda	414	402	57,3	63,7	8,5	9,9
Samtliga svenskfödda	2 382	2 485	75,5	77,7	3,0	3,8

Anm: Där sifferangivelse saknas är urvalet litet och redovisas därmed ej.
Källa: SCB/AKU samt SCB/RTB för befolkningsdata.

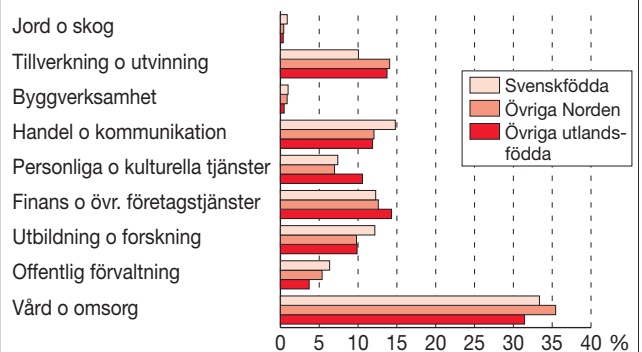
Utlandsfödda ...

- **Vistelsetiden avgörande för deras situation**
- **Högre sjuktal och fler nybeviljade förtidspensioner**
- **Sämre arbetsmiljö**

svenskfödda. Den dämpade konjunkturen under 2002 medförde en relativt svag utveckling för flertalet grupper på arbetsmarknaden. Sysselsättningen var i stort sett oförändrad och nedgången i arbetslösheten endast marginell. Den allmänna försämringen under året gällde även för utlandsfödda.

Utlandsfödda har i allmänhet en svårare situation på arbetsmarknaden än personer födda i Sverige. Av de utlandsfödda mellan 16 och 64 år var drygt 60 procent sysselsatta 2002 vilket kan jämföras med svenskfödda med en sysselsättningsgrad på närmare 77 procent. Männerna hade en högre sysselsättningsgrad än kvinnorna. Sett på de största befolkningsgrupperna är sysselsättningsgraden störst bland nordenfödda och lägst bland personer från Irak. Den sistnämnda gruppen har huvudsakligen invandrat under de senaste åren och därmed inte hunnit etablera sig på arbetsmarknaden.

Sysselsatta kvinnor 20–64 år per bransch, 2001

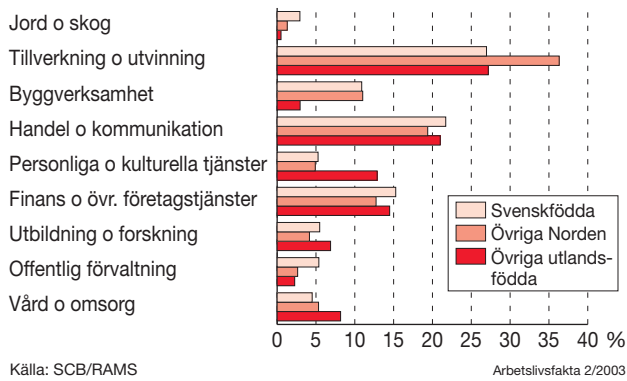

Källa: SCB/RAMS

Arbetslivsfakta 2/2003

I Arbetslivsfakta redovisas aktuell och samlad information om utvecklingen inom arbetslivet. Ytterligare exemplar och tidigare nummer kan beställas från Publikationsservice, Arbetsmiljöverket, Box 1300, 171 25 Solna, tel 08-730 97 00, fax 08-730 98 17. Arbetslivsfakta och OH-bilder kan också hämtas från www.av.se och www.rfv.se

Sysselsatta män 20–64 år per bransch, 2001

Bland de sysselsatta utlandsfödda var flest verksamma inom tillverkningsindustrin (22 %) följt av vården och omsorgen (20 %). Dessa andelar är större än för svenskfödda. Andra branscher med en högre andel sysselsatta utlandsfödda än bland svenskfödda är personliga och kulturella tjänster, däribland hotell och restaurang samt övriga företagstjänster. Byggsektorn och offentlig förvaltning har däremot färre sysselsatta utrikesfödda.

Sett på yrkesområden har svenskfödda en större andel sysselsatta inom yrken som kräver olika former av högskolekompetens. Högutbildade invandrare har inte arbeten som motsvarar deras kompetens i lika stor utsträckning som svenskfödda.

Arbetsmarknadssituationen skiljer sig åt mellan utlandsfödda som kommit till Sverige under olika tidsperioder. Generellt sett gäller att ju längre tid man varit i Sverige, desto gynnsammare är möjligheterna att etablera sig på arbetsmarknaden.

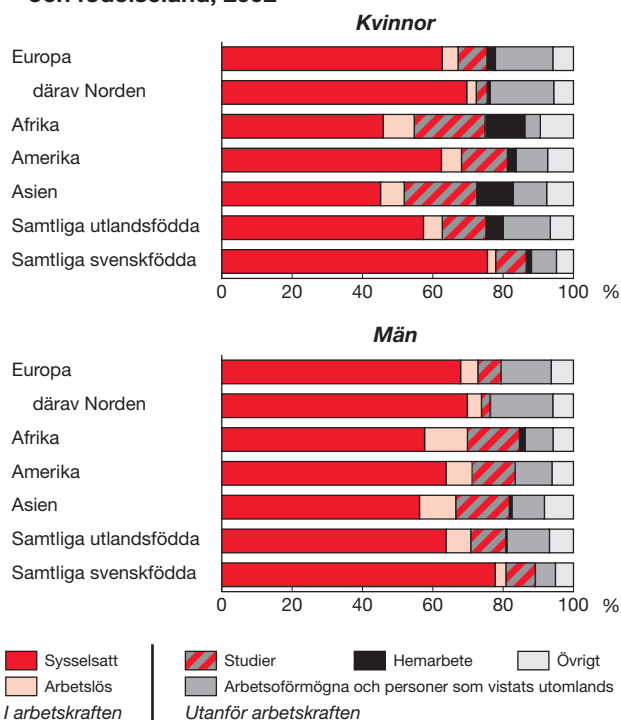
För utlandsfödda som varit i Sverige fem år eller mer var sysselsättningsgraden 62 procent år 2002 (män 65 % och kvinnor 59 %). För dem som kommit till Sverige 1998 eller senare uppgick andelen sysselsatta till närmare 48 procent (män 53 % och drygt 42 % bland kvinnorna). I denna grupp är skillnaderna mellan könen större jämfört med utlandsfödda som varit i Sverige mer än fem år.

Arbetslösheten har minskat för utlandsfödda under de senaste åren. Antalet arbetslösa i relation till arbetskraften 16–64 år har minskat till 9,3 procent 2002, eller 41 000 personer. Det är dock en betydligt högre andel jämfört med 3,4 procent för svenskfödda.

Bland dem som varit i Sverige mindre än fem år ligger arbetslösheten på drygt 14 procent, vilket kan jämföras med 9 procent för dem som kommit tidigare. Noterbart är att arbetslösheten har minskat mellan 2001 och 2002 för dem som kommit till Sverige under de senaste fem åren, medan arbetslösheten samtidigt har ökat något för utlandsfödda med längre vistelsetid i Sverige.

Av de utlandsfödda var 67 procent av befolkningen i arbetskraften under 2002. Motsvarande andel för svenskfödda är drygt 79 procent. Närmare 222 000 befann sig dock utanför arbetskraften. Den vanligaste enskilda orsaken var studier (34 %). Omfattningen av studier bland svenskfödda är dock större (41 %). Många befinner sig utanför arbetskraften pga. långtidssjukdom, förtidspension av hälsoskäl eller vistelse i utlandet, 38 procent. Motsvarande andel för svenskfödda är 31 procent.

Befolkningen 16–64 år efter arbetskraftstillhörighet och födelseland, 2002

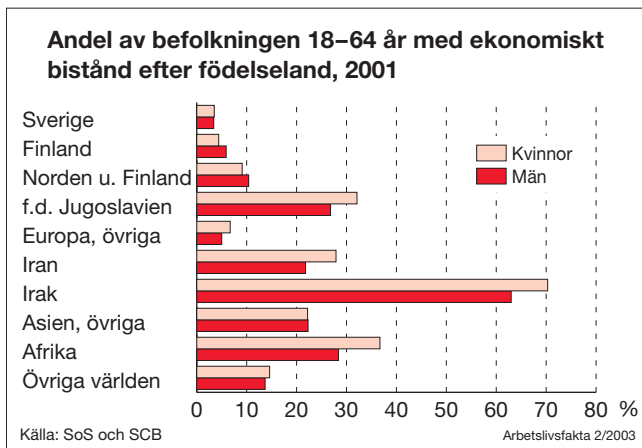

EKONOMISKT BISTÅND

Av samtliga svenskfödda som är 18 år och äldre är 3 procent biståndsmottagare. Bland utlandsfödda, exklusive flyktingar, är motsvarande siffra 15 procent. Oavsett om man är född i Sverige eller utomlands är biståndsmottagande vanligast i åldern 20–24 år. I denna åldersgrupp är 8 procent av de svenskfödda biståndsmottagare, jämfört med 28 procent bland utrikesfödda (exklusive flyktingar).

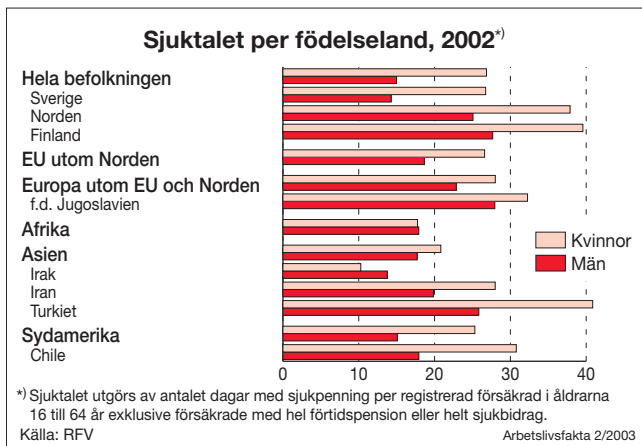
Flyktingar har, i förhållande till dem som invandrar till Sverige av andra skäl, större behov av ekonomiskt bistånd. Vistelsetiden i Sverige är också avgörande för behovet av ekonomiskt bistånd. Uppgifter tyder på att det tar upp emot 15 år innan biståndsmottagandet ligger på samma nivå i en invandragrupp som bland svensk-

födda. Ju större det kulturella och geografiska avståndet mellan ursprungslandet och Sverige är, desto större är också risken för att man behöver ta ekonomiskt bistånd i anspråk för sin försörjning.

Den finlandsfödda befolkningen som vistats i Sverige under lång tid är endast i marginellt högre grad beroende av bidrag, jämfört med svenskfödda. Flyktinginvandrarna från exempelvis f.d. Jugoslavien är betydligt mer bidragsberoende. Det omfattande biståndsmottagandet bland invandrare som är födda i Irak ska, som ovan sagts, ses mot bakgrund av att de är sent hitkomna. Många har dessutom en kort utbildning.

SJUKPENNING

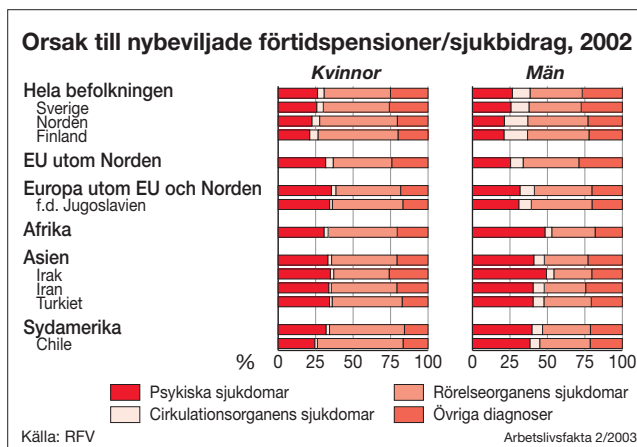
Från och med år 1997 har sjukskrivningarna ökat oavbrutet för befolkningen som helhet. Sjuktalet ökade från 16,7 år 2000 till 20,8 år 2002 för alla oavsett födelseland. Denna tendens gäller för svenskfödda och för personer födda i andra europeiska länder och Norden. För övriga ländergrupper utlandsfödda minskade sjuktalet en aning från år 2001 till år 2002. Av de olika ländergrupperna ligger sjuktalet högst bland nordenfödda – år 2002 låg det på 32,1. Beträffande utlandsfödda från enskilda

länder varierar såväl riktningen på sjuktalets utveckling som dess nivå. Bland finlandsfödda, den största enskilda gruppen utlandsfödda i Sverige, låg sjuktalet år 2002 på relativt höga 34,2. För dem kan det höga sjuktalet till stor del förklaras av åldersstruktur och yrkesbakgrund – många befinner sig i dag i slutet av yrkeslivet och har till stor del varit sysselsatta i tunga industrijobb.

År 2002 låg kvinnornas sjuktalet för hela befolkningen på 26,9 jämfört med männens 15,0. Att det är högre för kvinnorna gäller inom alla ländergrupper med undantag för personer födda i Afrika där kvinnornas sjuktalet år 2002 var 17,7 jämfört med männens 17,9.

FÖRTIDSPENSION

Antalet nybeviljade förtidspensioner och sjukbidrag fortsätter att öka. År 2002 låg nybeviljandet på 59 000, vilket motsvarade 1,1 procent av den sjukpenningförsäkrade befolkningen mellan 16 och 64 år. Svenskfödda låg på 1 procent och utlandsfödda på 1,5 procent. Bland de olika ländergrupperna var andelen högst för nordenfödda med 2,2 procent.

Den vanligaste orsaken till nybeviljande förtidspensioner är sjukdomar i rörelseorganen. För hela befolkningen ligger dessa bakom 44 procent av nybeviljandet bland männen och 35 procent bland kvinnorna. De psykiska sjukdomarna utgör ungefär en fjärdedel bland både kvinnor och män. Cirkulationsorganens andel av nybeviljandet är väsentligt större bland män (12 %) än kvinnor (4 %).

Bland många utlandsfödda är fördelningen annorlunda. För personer födda i europeiska länder, i Afrika och i Asien står psykiska sjukdomar för en större andel och rörelseorganens sjukdomar för en mindre andel av nybeviljandet jämfört med den svenskfödda befolkningen. Bland finlandsfödda är det tvärtom; de psykiska sjukdomarnas andel är mindre och rörelseorganens andel är större jämfört med svenskfödda.

ARBETSFÖRHÅLLANDEN

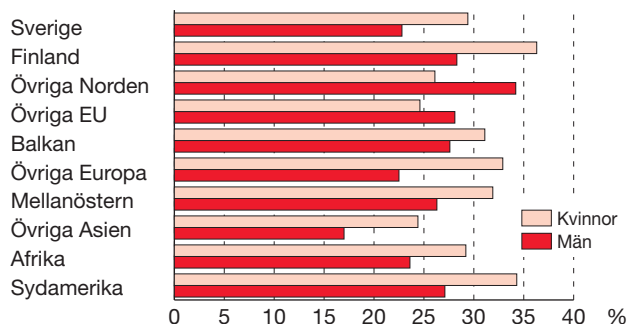
Över 50 procent av utomnordiskt födda har varit anställda mindre än fem år på sin nuvarande arbetsplats, medan färre svenskfödda och ännu färre nordiskt födda (33 % kvinnor och 41 % män) har så kort tid hos nuvarande arbetsgivare. Utlandsfödda och i synnerhet utomeuropeiska kvinnor och män har en svagare ställning på arbetsmarknaden än andra, vilket manifesteras på olika sätt. Män födda utanför Europa upplever i högre grad än andra ett hot om uppsägning. Utomeuropeiskt födda kvinnor och män kan i högre grad än andra inte påverka sin arbetstid (58 % respektive 51 %) mot 44 respektive 34 procent för svenskfödda. Tillgången till företagshälsovård är sämre (kvinnor 54 %, män 59 %) jämfört med svenskfödda där över 70 procent har företagshälsovård. Invandrarnas sämre arbetsförhållanden beror på att de i större utsträckning än svenskfödda finns i utsatta branscher, som dessutom har sämre tillgång till företagshälsovård. Även många män födda i andra nordiska länder utsätts i hög grad för vissa arbetsmiljöfaktorer, som t.ex. buller och arbete i vridna ställningar. Många, speciellt bland de utlandsfödda, uppger att det är svårt att föra fram kritiska synpunkter på arbetsförhållandena. Högst andel har europeiska kvinnor (36 %) och lägst svensk-

födda män (19 %). Däremot har lika stor andel utomeuropeiska män, som svenska, uppdrag som skyddsombud eller annat arbetsmiljöarbete på arbetsplatsen.

ARBETSORSAKADE BESVÄR

Av de sysselsatta 2000–2002 har 26 procent uppgett att de det senaste året har haft arbetsorsakade besvär av någon art. Högst andel med besvär har kvinnor födda i Finland (36 %) och Sydamerika (34 %) samt män födda i Norden utom Finland (34 %).

Andel av de sysselsatta med besvär i arbetet, redovisade efter födelseland, 2000–2002

Källa: AV/SCB, Arbetsorsakade besvär 2000–2002 Arbetslivsfakta 2/2003

Arbetsmiljöfaktorer. Procent av de sysselsatta inom respektive grupp, efter födelseland

	Kvinnor				Män			
	Sverige	Norden	Europa	Övriga	Sverige	Norden	Europa	Övriga
Fysisk arbetsmiljö								
Buller minst ¼ av tiden	16	23	15	22	29	37	27	31
Tunga lyft varje dag	13	11	16	16	21	24	19	26
Vriden ställning (1)	28	26	33	40	26	37	28	36
Upplyfta händer (2)	16	16	25	34	21	24	28	33
Rengöringsmedel	16	14	17	34	8	11	15	14

(1) Arbetar i vriden ställning minst ¼ av tiden.

(2) Arbetar med händerna i axelhöjd minst ¼ av tiden.

Psykosocial arbetsmiljö

Stressigt arbete (3)	42	40	54	53	32	38	40	47
Våld och hot (4)	18	15	17	14	9	14	11	22
Personl. förföljelse (5)	8	14	17	12	9	14	9	14
Uppsägning (6)	9	11	12	14	10	10	14	18
Klara sig själv (7)	27	28	32	35	39	44	41	34
Upprepat arbete (8)	44	47	54	58	37	45	36	51
Utbildning (9)	23	21	17	11	26	18	18	20

(3) Stressigt arbete minst halva tiden.

(4) Utsatt för våld eller hot det senaste året.

(5) Personlig förföljelse från chefer/arbetskamrater det senaste året.

(6) Hot om permittering eller uppsägning föreligger.

(7) Är minst halva tiden tvungen att klara sig själv i kritiska situationer.

(8) Upprepar enbart samma arbetsmoment många gånger per timme minst halva tiden.

(9) Har fått utbildning på arbetstid minst 5 dagar det senaste året.

Källa: AV/SCB, Arbetsmiljöundersökningarna 1999 och 2001

Den stora variationen i besvärsförekomst har många orsaker. En avgörande orsak är att invandrargrupperna finns i olika stor utsträckning på olika områden av den svenska arbetsmarknaden, och har mycket skiftande arbetsmiljöer, vilket framgick ovan. En annan väsentlig skillnad är gruppernas olika åldersfördelning. För de finlandsfödda kvinnorna innebär detta att åldern förklarar en stor del av deras höga besvärsförekomst, medan siffrorna för kvinnor från Sydamerika skulle stiga ytterligare om hänsyn togs till åldersfaktorn. De senare är också den enda kvinnogrupp vars besvärsförekomst är signifikant högre än de svenskföddas. Både för män från Finland och övriga Norden förklarar åldern en stor del av den höga besvärsförekomsten. Fortfarande är dock besvärsförekomsten hos män från övriga Norden liksom för män från Balkan signifikant högre än för de svenskfödda.

ARBETSLIVSFAKTA

Redaktör för detta nummer: Björn Andersson

För ytterligare information kontakta:

Arbetsmarknadsstyrelsen

Ann-Christin Johnredén, tel 08-586 060 00

Arbetsmiljöverket

Elisabet Broberg, tel 08-730 90 00

Riksförsäkringsverket

Björn Andersson, tel 08-786 90 00

Socialstyrelsen

Ulf Larsson tel 08-555 530 00

ISSN-1400-9439